

Monikielisen kirjaston selvitys

Vieraskielisten kirjastopalveluiden tilanne ja kehittäminen

8.12.2020
Monikielinen kirjasto

Selvityksen lähtökohdat

- Suomen perustuslaissa turvataan vähemmistöryhmien oikeus oman kielen ja kulttuurin vaalimiseen, ja laissa yleisistä kirjastoista säädetään, että paikallisten kieliryhmien tarpeet on otettava huomioon kirjastojen toiminnan järjestämisessä. Yleisten kirjastojen palvelut eivät kuitenkaan jakaudu tasavertaisesti eri kieliryhmien kesken, eikä tieto niistä välity kaikille.
- Monikieliseen kirjastotoimintaan myönnettyillä varoilla hankitaan kirjastojen yhteiskäyttöön aineistoa sellaisilla kielillä, jotka meillä ovat harvinaisia. Tarkoitukseen ei sisälly aineiston hankinta pohjoismaisilla kielillä eikä seuraavilla kielillä: englantia, saksa, ranska, italia, espanja, viro ja venäjä.
- Suomessa asuu nyt yli 400 000 äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvaa henkilöä, ja väestöennusteiden mukaan määrä kaksinkertaistuu seuraavan 20 vuoden sisällä.
- Olisiko Monikielisen kirjaston kokoelmien osittainen hajasijoittaminen mahdollinen tapa kehittää palveluiden saatavuutta asiakkaille?

Selvityksen tavoitteet

- Hajasijoittamisesta toiminnan kehittämiseen: Kirjastoilla vähäisesti resursseja tai kiinnostusta pysyvien kokoelmien vastaanottamiselle. Mitä muita tapoja kehittää palveluja voisi olla?
- Tätä varten lähdimme kartoittamaan vieraskielisten palveluntarvetta sekä kirjastopalveluiden tilaa kyselyn kautta.
- Kyselyn tarkoituksena oli myös herätellä kirjastoja asiassa sekä kannustaa seuraamaan tilannetta ja kehittämään palveluja yhteistyössä Monikielisen kirjaston kanssa.
- Selvityksen perusteella Monikielisen kirjaston tavoite on kehittää toimintaa, pyrkiä hankkimaan esille tulleisiin tarpeisiin vastaavaa aineistoa yhteiskäyttöön, neuvoa kirjastoja asiassa ja toimia parhaaksi katsotulla tavalla, jotta kirjastolaissa määritellyt tehtävät kyetään yhdessä täyttämään.

Kyselyn levitys ja vastaajat

- Kysely lähetettiin 307:ään yleiseen kunnankirjastoon sähköpostilla, lisäksi se välittyi arviolta 15-25:lle lähikirjastolle. Helmet-alueen kirjastoilta on tiedusteltu asiasta erikseen.
- Saimme 140 vastausta kahden viikon vastausajalla, vastausprosentti on arviolta hieman yli 40.
- Suurin osa vastauksista tuli kunnista, joissa on yli 500 vieraskielistä asukasta. Myös pieniltä kunnilta kuitenkin tasaisesti vastauksia.
- Kaikki AKE-kirjastot vastasivat.
- Jokaisesta Kirjastokimpasta vastaus.
- *C23-kaupungeista lähes kaikki vastasivat.
- *C23 kaupunkijoukkoon kuuluvat kaikki yli 50 000 asukkaan kaupungit. Lisäksi joukkoon on lisätty alle 50 000 asukkaan maakuntakeskukset (Kokkola ja Kajaani). C23 joukko on Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä, Lahti, Kuopio, Pori, Kouvola, Joensuu, Lappeenranta, Vaasa, Hämeenlinna, Seinäjoki, Rovaniemi, Mikkeli, Kotka, Salo, Porvoo, Kokkola, Kajaani.

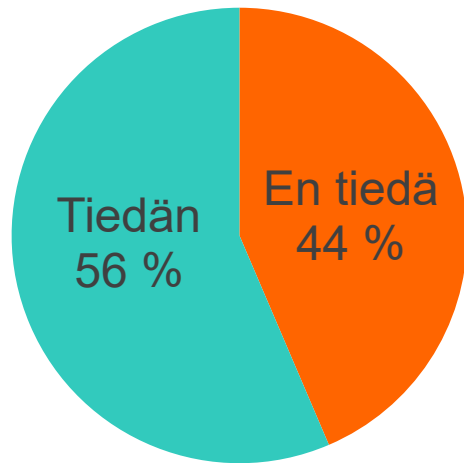
Nykytilanne ja kehittäminen

Kyselyn tulosten ja selvitystyön perusteella pyrin vastaamaan seuraavaan neljään kysymykseen:

- 1) Tuntevatko kirjastot oman alueensa monikulttuurisen väestön?
- 2) Miten kirjastot vastaavat vieraskielisten asiakkaiden palveluntarpeeseen?
- 3) Mitkä asiat aiheuttavat eniten vaikeuksia palveluiden tarjoamisessa?
- 4) Miten voisimme ryhtyä kehittämään palveluita?

1) Tuntevatko kirjastot oman alueensa monikulttuurisen väestön? 1/2

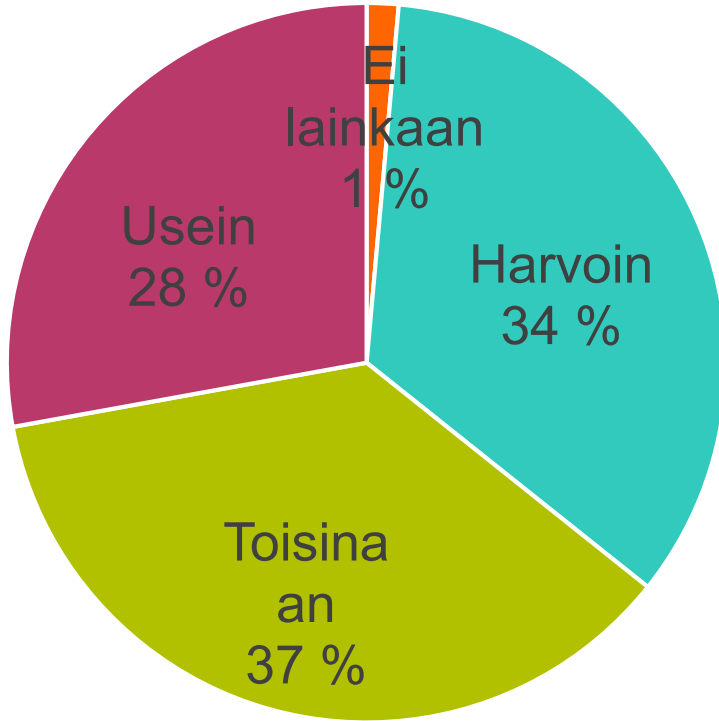
Tiedätkö, kuinka paljon omalla kirjastoalueellasi asuu vieraskielistä väestöä (suurin piirtein)?

- Lähes puolet vastaajista ei tiennyt, kuinka paljon heidän omalla toimialueellaan asuu vieraskielistä väestöä.
- Esimerkiksi IFLA/Unescon monikulttuurisen kirjastotoiminnan edistämisen toimintaohjeessa kirjastojen ensimmäinen askel on selvittää oman alueensa tarpeet ja omien palveluidensa tilan.
- Suuri osa maahanmuuttajista tulee maista, joissa julkiset kirjastopalvelut eivät ole normi, siksi he eivät välttämättä osaa hakeutua niiden pariin: Kirjastojen pitää itse markkinoida palveluita ja yrittää tavoittaa asiakkaita.
- Positiivisena huomiona, että kirjastot, jotka seurasivat kokonaistilannetta, olivat myös aika hyvin perillä alueensa kieliryhmistä.

1) Tuntevatko kirjastot oman alueensa monikulttuurisen väestön? 2/2

Käykö kirjastossasi vieraskielisiä asiakkaita?

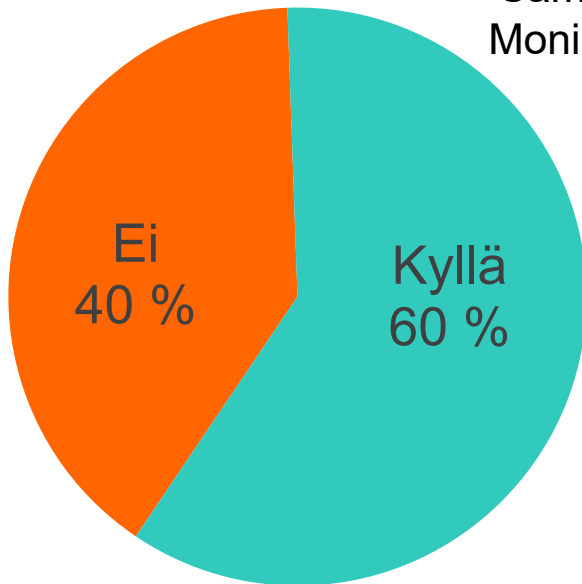

- Vastaukset jakaantuivat melko tasaisesti vaihtoehtojen usein, toisinaan ja harvoin välillä. Lähes kaikissa kirjastoissa kuitenkin käy vieraskielisiä asiakkaita.
- Kirjastojen yleinen toimintamalli vaikuttaa olevan sellainen, että ryhdytään seuraamaan alueen väestötietoja vasta, kun vieraskieliset asiakkaat löytävät kirjaston palveluiden pariin: Kirjastot, joissa kävi usein vieraskielisiä asiakkaita, tiesivät myös kuinka paljon heitä asuu alueella, ja ne kirjastot, joissa heitä kävi harvoin, eivät tienneet.
- Vertailu väestötietojen kanssa osoittaa, että on useita kuntia, joiden alueella asuu satoja, ja yksittäisiä kuntia, joiden alueella asuu jopa tuhansia vieraskielisiä, mutta heitä on asiakkaina vastaajien kirjastoissa vain harvoin.

2) Miten kirjastot vastaavat palveluntarpeeseen?

1/2

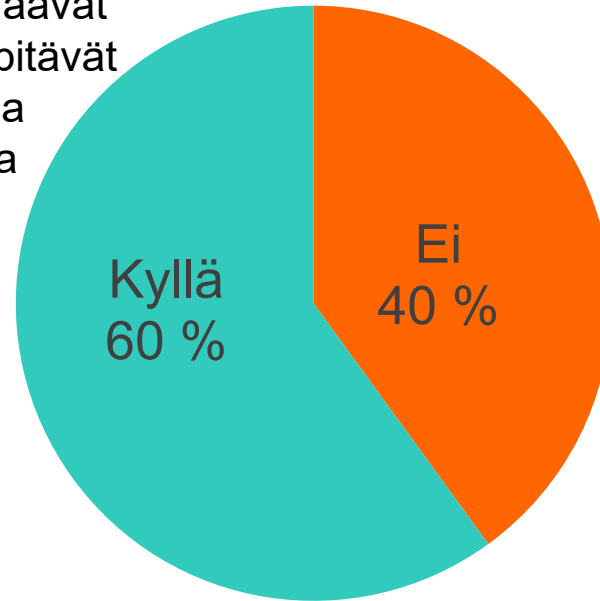
Tilaatteko siirtokokoelmia,
eli onko kirjastosi
Monikielisen kirjaston
asiakas?

Samat, jotka tilaavat
Monikieliseltä, pitävät
myös omaa
kokoelmaa

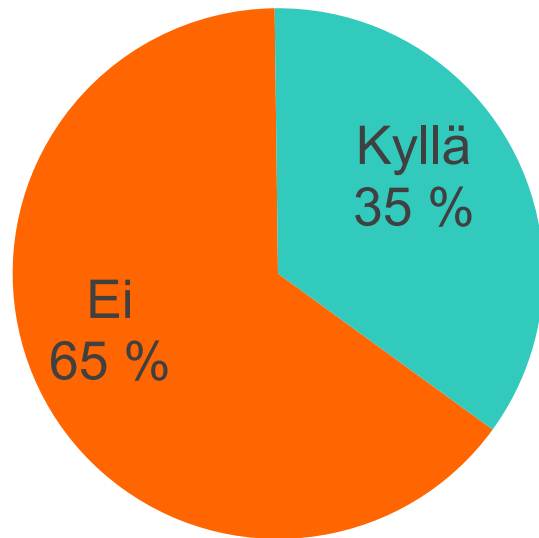
Oletteko hankkineet omilla
aineistomäärärahoillanne
kirjastoonne
harvinaiskielistä aineistoa?

- Hieman yli puolet vastaajista olivat tilanneet Monikieliseltä kirjastolta siirtokokoelmia ja myös hieman yli puolilla oli omilla aineistomäärärahoilla hankittua harvinaiskielistä aineistoa.
- Pitkälti samat kirjastot, jotka tilaavat Monikieliseltä kirjastolta aineistoa, pitävät myös omia kokoelmiaan. Vaikuttaa siltä, että monet jäävät näiden palveluiden ulkopuolelle.
- Kaukolainat täydentävät tilannetta, mutta niitä täytyy myös osata pyytää omalta kirjastolta, ja kuten mainittu, palvelut eivät ole hyvin tiedossa.

2) Miten kirjastot vastaavat palveluntarpeeseen? 2/2

Onko kirjastossanne vieraskielisen aineiston ja/tai palvelun vastuuhenkilö?

- Vain noin kolmanneksessa kirjastoista on vastuuhenkilö huolehtimassa vieraskielisten palveluiden sujumisesta. Lisäksi 15 vastaajaa mainitsi muun erityisjärjestelyn, tai ei osannut sanoa, onko vastuuhenkilöä nimetty.
- Kysyimme myös, onko kirjastoilla jotain muuta vieraskielisten kirjastopalveluita tukevaa toimintaa:
 - 80% kirjastoista on esimerkiksi kirjaston toiminnan esittelyyn, yhteistyön varhaiskasvatukseen tai muun tahon kanssa tai kielikahviloiden avulla edistäneet palveluita muita kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuville asiakkaille.
 - Jäljelle jäävä 20% vastaajista ei ollut tarjonnut mitään näistä palveluista, vaikka lähes kaikissa kirjastoissa käy vieraskielisiä asiakkaita.

Kirjasto on yksi kuntalaisten peruspalveluista. Arvioi, kuinka hyvin kirjastonne pystyy palvelemaan alueenne vieraskielisiä henkilöitä tällä hetkellä asteikolla 0-10

5,95/10

Kaikkien vastaajien
keskiarvo

Parannettavaa
varmasti on.
Onko kohtalainen
tai tyydyttävä
riittävän hyvä?

3) Suurimmat haasteet palveluiden tarjoamisessa

- Kirjastot kokevat, että vaikeinta on tavoittaa vieraskieliset asiakkaat:
 - Vain 2 kirjastoa oli täysin samaa mieltä siitä, että tieto Monikielisen kirjaston palveluista tavoittaa alueen asiakkaat.
 - Noin 75% vastaajista koki, että heidän kirjastossaan olisi kehitettävää vieraskielisten asiakkaiden tavoittamisessa.
 - Myös asiakaskohtaamiset, harvinaiskielisten kokoelmien kehittäminen ja palvelujen tarjoaminen ylipäättään olivat mukana suurimmassa osassa vastauksia.

Mistä haasteet johtuvat?

- Keskeisin syy haasteille on riittämättömät resurssit.
- Sen jälkeen tulevat puutteet viestinnässä sekä yhteistyötahojen puuttuminen.

4) Miten kirjastot voisivat ryhtyä kehittämään toimintaa?

Positiivisempaa arviota oman kirjaston palvelukyvyistä ennustavat seuraavat asiat:

1. Vastuuhenkilön (tai muun järjestelyn) omaaminen.
2. Oman alueen asiakaskunnan seuraaminen (väestötiedot ja kieliryhmät).
3. Monikielisen kirjaston palvelujen hyödyntäminen.
4. Muut vieraskielisten kirjastopalveluja tukevat toimet (esimerkiksi yhteistyöt järjestöjen kanssa, lukupiirit, kielikahvilat).
5. Omilla aineistomäärärahoilla hankittu niin sanottujen harvinaisten kielten kokoelma.

Yleisiä kehityskohteita 1/2

Viestintä ja tiedottaminen:

- Aivan liian harva kirjasto on perillä alueensa väestöstä:
 - Tilastokeskuksen ylläpitämiä väestötietoja voitaisiin tuoda esille kirjastoille suunnatuissa kanavissa, kuten Kirjastot.fissä.
- Tieto palveluista ei välity ihmisille:
 - Monikielisen kirjaston opastusvideoiden, esitteiden ja muun materiaalin lisääminen.
 - Esimerkiksi selkeitä opastusvideoita Monikielisen kirjaston toiminnasta, aineiston hakemisesta ja tilaamisesta.
 - Tietoa muista yhteistyötahoista, joihin kirjastot voisivat ottaa yhteyttä alueellaan.
- E-palvelut: esimerkiksi digimediahanke sekä Världens Bibliotek
 - Mahdollisuuksia, joilla saadaan myös enemmän vieraskielisiä kirjoja ja lehtiä väestön saataville.

Yleisiä kehityskohteita 2/2

Monikielisen kirjaston siirtokokoelmat ja laina-aika

- Yksi AKE-kirjastoista ilmoitti olevansa kiinnostunut mahdollisuudesta ottaa Monikieliseltä kirjastolta siirtokokoelma pysyvään lainaan.
 - Lähdemme neuvottelemaan asiasta, ja katsomme mihin mahdollinen yhteistyö johtaa.
 - Pysyvän siirtokokoelman vastaanottaminen ei tarkoittaisi, etteikö muu yhteistyö jatkuisi entisellä tavalla: kokoelmia voisi yhä lainata kuten ennenkin, joten kokoelmissa säilyisi myös vaihtuvuus.
 - Kannustamme yhä myös muita kiinnostuneita tiedustelemaan asiasta.
- Monikielisen kirjaston siirtokokoelmien laina-ajan pidentämistä voisi harkita:
 - Kirjastot olivat siihen pääosin tyytyväisiä, mutta monet pyysivät 6-12 kuukauden aikaa: etuina työläästä uusimisprosessista luopuminen sekä osalle vastaajista mahdollisuus tuoda siirtokokoelmat omaan tietokantaan, josta olisi myös asiakasnäkökulmasta hyötyä.

Kiitos!

Lisätietoja:
Monikielinen kirjasto
monikielinen.kirjasto@hel.fi

Toni Jäämaa (18.12.2020 asti)
toni.jaamaa@hel.fi

Riitta Hämäläinen
riitta.hamalainen@hel.fi
p. 09-310 85402

Eeva Pilviö
eeva.pilvio@hel.fi
p. 09-310 85460